

שמשון כפורץ גבולות (158)

יהודה ברנדס

א. משפחת הדני¹

"ממשפחת הדני" לפי שצרעה היה ליהודה כדכתיב "אשתאול וצרעה ואשנה"² וצרעה היה לרן "ויהי גבול נחלתם צרעה ואשתאול"³ לפיכך צריך לפרש שהיה ממשפחת הדני. אינו אומר משבט אלא ממשפחת הדני מלמד שהיה אביו מרן ואמו של מנחם מיהודה וע"ז אמר יעקב "רן ירין עמו"⁴ וגו', כמיוחד שבשבטים, זה יהודה. לכך הקישו ליהודה שמארץ יהודה היה ואמו היתה מיהודה, וכן מנחם היה מרן ואשתו היתה מיהודה. נמצא שמשון בא משבט דן ומשבט יהודה, שכך אמרו: אמיה דשמשון הצללפוני שמה והיא מיוחסת על שבט יהודה. שנאמר "ושם אחותם הצללפוני"⁵.

ב. שמשון דן⁶

וא"ר יוחנן: שמשון דן את ישראל כאביהם שבשמים, שנאמר: דן ירין עמו כאחד וגו'. וא"ר יוחנן: שמשון על שמו של הקדוש ברוך הוא נקרא, שנאמר: "כי שמש ומגן ה' אלהים"⁷ וגו'. אלא מעתה, לא ימחה! אלא מעין שמו של הקדוש ברוך הוא, מה הקדוש ברוך הוא מגין על כל העולם כולו, אף שמשון מגין בדורו על ישראל.

ג. דרכו של שופט⁸

ויקרא שמשון אל ה' ויאמר ה' אלהים זכרני נא וגו', מה זכירה היתה לו אצל הקדוש ברוך הוא והוא מתאוה לזנות? א"ר יהודה בשם רב אמר שמשון לפני הקדוש ב"ה רבון העולמים זכור לי עשרים שנה ששפטתי את ישראל ולא אמרתי לאחד מהם העבר לי מקל ממקום למקום.

ד. דוגמא של מעלה⁹

ת"ר: חמשה נבראו מעין דוגמא של מעלה, וכולן לקן בהן: שמשון בכחו, שאול בצוארו, אבשלום בשערו, צדקיה בעיניו, אסא ברגליו. שמשון בכחו, דכתיב: ויסר כחו מעליו.

ה. במה ברכו?¹⁰

"ויגדל הנער ויברכהו ה'" - במה ברכו? אמר רב יהודה אמר רב: שברכו באמתו, אמתו כבני אדם וזרעו כנחל שוטף.

ו. טוחן בבית האסורים¹¹

ויהי טוחן בבית האסורים - א"ר יוחנן: אין טחינה אלא לשון עבירה, וכן הוא אומר: תטחן לאחר אשתי, מלמד, שכל אחד ואחד הביא לו את אשתו לבית האסורים כדי שתתעבר הימנו.

ז. מה' היא?¹²

במדה שאדם מודד בה מודדין לו... שמשון הלך אחר עיניו לפיכך נקרו פלשתים את עיניו שנאמר: "ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו"¹³.

ת"ר: שמשון בעיניו מרד, שנאמר: ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני, לפיכך נקרו פלשתים את עיניו, שנאמר: "ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו". איני? והכתיב: "ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא"! כי אזל מיהא בתר ישרותיה אזל.

ח. דבר טמא¹⁴

"ועתה השמרי נא ואל תשתי יין ושכר ואל תאכלי כל טמא" - מאי כל טמא? ותו, עד השתא דברים טמאים קאכלה? א"ר יצחק דבי רבי אמי: דברים האסורים בנזיר. ויבקע אלהים את המכתש אשר בלחיי. א"ר יצחק דבי רבי אמי: הוא איוה לדבר טמא, לפיכך נתלו חייו בדבר טמא.

ט. שועלים¹⁵

"וילך שמשון וילכד שלש מאות שועלים" - מאי שנא שועלים? אמר רבי איבו בר נגדי א"ר חייא בר אבא, אמר שמשון: יבא מי שחוזר לאחוריו, ויפרע מפלשתים שחזרו בשבועתן.

י. שועלים¹⁶

ללמדך שלא היתה מלכות ירודה משל מצרים אלא שנטלה שררה לשעה בשביל כבודן של ישראל... כשהוא מושל את המלכות אינן מושלך אלא בחיות

7 תהלים פד (יב) פי שמש ומגן ה' אלהים חן וכבוד יתן ה' לא ימנע טוב להלקים בתמים:

8 במדבר רבה נשא פרשה ט (=סוטה י' ע"א)

9 סוטה י' עמוד א

10 סוטה י' עמוד א

11 סוטה י' עמוד א

12 סוטה ט עמוד ב

13 משנה סוטה א-ז ח

14 סוטה ט עמוד ב

15 סוטה י' עמוד א

16 מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דשירה פרשה ו

1 במדבר רבה נשא י', ה'.

2 יהושע טו לג: בפפלה אשתאול וצרעה ואשנה: (יהודה)

3 יהושע יט מא: ויהי גבול נחלתם צרעה ואשתאול ועיר שמש: (דן)

4 בראשית מט (טז) דן ירין עמו כאחד שקטי ישראל: (יז) יהי דן נחש עלי ורן שפיפן עלי ארח הנשף עקבי סוס ויפל ויכבו אחור: (יח) לישועתך קויתי ה':

5 דברי הימים א פרק ד' א-ג: בני יהודה... ואלה אבי עיטם וצדאל וישמא ויבש וישם ואחותם הצללפוני:

6 סוטה י' ע"א

זו זכות, מברכתו של משה שאמר "יזנק מן הבשן"²¹ מבין שניו.

יג. לחי' 22

ד"א על לחיה.²³ על הכהנים. דכתיב "ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקבה"²⁴ ד"א על נביאיה, דכתיב "ויגש צדקיה בן כנענה [ויכה את מיכיהו על הלחין]"²⁵ ד"א על גבוריה, דכתיב "וימצא לחי חמור טריה". ד"א על שופטיה, דכתיב "בשבת יכו על הלחי"²⁶. ד"א על בחוריה, את מוצא בשעה שנכנסו שונאים לבית המקדש, תפשו את הבחורים וכפתו ידיהם לאחוריהן, והיו בוכין והיו הדמעות יורדות על לחיהן, ולא היו יכולין לקנחן, ונושרות על לחיהם כצרכת השחין.

יד. לחי' 27

כי הכית את כל אויבי לחי...²⁸ ר' אביה אומר את כל הגבורים שהיו כשמשון, דכתיב "וימצא לחי חמור טריה".

טו. דלילה 29

ויהי אחרי כן ויאהב אשה בנחל שורק ושמה דלילה - תניא, רבי אומר: אילמלא (לא) נקרא שמה דלילה, ראויה היתה שתקרא דלילה, דילדלה את כחו, דילדלה את לבו, דילדלה את מעשיו; דילדלה את כחו, דכתיב: ויסר כחו מעליו; דילדלה את לבו, דכתיב: ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו; דילדלה את מעשיו, דאיסתלק שכינה מיניה, דכתיב: והוא לא ידע כי ה' סר מעליו.

טז. הכה בהם 30

כנגד שני פעמים שכתוב עליו שהוא שפט את ישראל עשרים שנה ואלו הן: "וישפוט את ישראל בימי פלשתים עשרים שנה" "והוא שפט את ישראל עשרים שנה" ללמדך שעשרים שנה שפט את ישראל בחייו ועשרים שנה אחר מיתתו היה מוראו של שמשון על פלשתים וישבו בהשקט.

שנאמר: "וד' חיון רברבן" (דניאל ד' ג) וכשהוא ממשל את המצרים אינו מושלך אלא בשועלים שנאמר: "אחזו לנו שועלים"¹⁷.

יא. הנחש 18

"דן ידין עמו כאחד" כיהודה מיוחד שבשבטים, דבר אחר כאחד שבטי ישראל כיחידו של עולם שאינו צריך לאחרים במלחמה שנא' "פורה דרכתי לבדי"¹⁹ וגו', כך שמשון מדן אינו צריך לאחרים שנאמר: "בלחי החמור הכיתי אלף איש". "יהי דן נחש עלי דרך" כל החיות מהלכות זוגות ונחש יחיד, כנחש נקמן כך שמשון "ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים" כיון שראהו יעקב אמר "לישועתך קייתי ה'".

יב. כאחד שבטי ישראל 20

"[דן ידין עמו] כאחד שבטי ישראל" כמיוחד של שבטים. אמר רבי יהושע בר נחמיה: אילולי שנידבק למויחד שבשבטים אפילו שופט אחד שהעמיד לא היה מעמיד, ואי זה זה, זה שמשון בן מנוח.

כיחידו של עולם, מה יחידו של עולם אינו צריך סיוע, כך שמשון בן מנוח אינו צריך לסיוע.

אלא "וימצא לחי חמור טריה", מהו טריה? בר תלתא יומין, רבי אבון אמר בטנה תרין, היא דעתיה דר' אבון דאמר רבי אבון "בלחי החמור חמור חמורתים" וגו'. "וימצא מאור" - דמפטט צהי.

אמר רבי חוניא ורבי עזריה בשם רבי יוחנן אפילו היה [לפניו] צרצור של מים לא היה יכול לפשוט את ידו וליטלו. אלא "ויקרא שמשון אל י"י ויאמר י"י אלהים אתה נתת ביד עבדך וגומ' [ועתה אמות בצמא ונפלתי ביד הערלים]" אמר לפניו רבון העולמים אם אין ביני לביןך אלא המילה הזאת, כדי הוא שלא אפול בידך, מיד "ויבקע אלהים את המכתש אשר בלחי".

ר' לוי ורבנן, רבי לוי אמר המקום ההוא שמו לחי, רבנן אמרי המקום ההוא מכתש שמו.

רבי אבא בר כהנא ורבי ברכיה בשם רבי אליעזר: מלמד שברא לו הקדוש ברוך הוא מעין מבין שניו, באי

24 דברים יח (ג) וְהָיָה יְהוָה מְשַׁפֵּט הַפְּתָנִים מֵאֵת הַעַם מֵאֵת זְבָחֵי הַזֶּבַח אִם שׁוֹר אִם שֶׂה וְנָתַן לַפָּהֶן הַזֶּרֶע וְהִלְחִיִּים וְהִשְׁקָבָה:

25 מל"א כב (כד) וַיִּגַּשׁ צְדָקְיָהוּ בֶן כְּנַעֲנָה וַיִּכֶּה אֶת מִיכָיְהוּ עַל הַלְחֵי וַיֹּאמֶר אֵי זֶה עָבַר רִיחַ ה' מֵאֵתִי לְדַבֵּר אוֹתָךְ:

26 מיכה ד (יד) עֲתָה תִתְגַּדְּדִי בַת גְּדוּד מְצוֹר שָׁם עָלֵינוּ בְּשִׁבְט יָכוֹ עַל הַלְחֵי אֶת שִׁפְט יִשְׂרָאֵל:

27 מדרש תהלים מזמור ג

28 תהלים ג, ח: קוֹמָה ה' הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהֵי כִּי הִפִּיטָה אֶת כָּל אֲבֵי לְחֵי שְׁנֵי רְשָׁעִים שִׁבְרָתָהּ:

29 סוטה ט עמוד ב

30 במדבר רבה פרשת נשא פרשה יד

17 שה"ש ב (טו) אֶחָזוּ לָנוּ שׁוּעָלִים שׁוּעָלִים קָטָנִים מְחַבְּלִים כְּרָמִים וּכְרָמֵינוּ סְגוּר:

18 מדרש תנחומא (ורשא) פרשת ויחי סימן יב

19 ישעיהו סג (ג) פוֹרַח דְרֻבְתֵי לְבָדִי וּמַעֲמִים אֵין אִישׁ אֶתִּי וְאֶדְרָכְסָם בְּאִפֵּי וְאֶרְסָסֵם בְּחִמְתֵּי וְיָזוּ נַצְחָם עַל בְּגָדֵי וְכָל מַלְבוּשֵׁי אֶנְאֶלְתִּי:

20 בראשית רבה כ"ו פרשת ויחי פרשה צט טז

21 דברים לג (כב) וְלָדָן אָמַר דָּן גוֹי אֲרִיָּה וַיִּזְנַק מִן הַבָּשָׂן:

22 איכה רבה פרשה א

23 איכה א (ב) בְּכֹו תִבְכֶּה בְּלִילָה וְדַמְעָתָה עַל לְחִיָּה אֵין לָהּ מְנַחֵם מִכָּל אֲהַבֵּיהָ כָּל רִשְׁיָהּ בְּגָדוּ בָּהּ הָיוּ לָהּ לְאֲבָיִם: